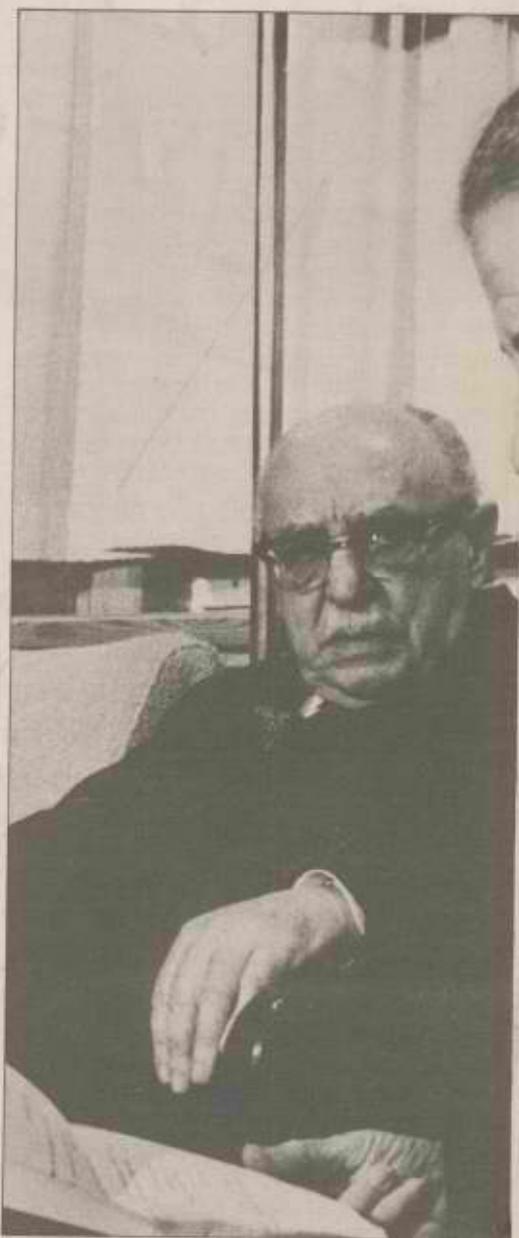

הישנאות והגברים שבאמצע

גולדה. כן, היא הייתה ראש הממשלה, אבל מי היא הייתה באמת? "הגבר היחיד בממשלה", אמר עליה בן גוריון. "המלכה ויקטוריה", כינה אותה בן אהרון. היו שאמרו "ארשעת", אחרים נשבעו שיש לה קסם אישי אדיר. רבים נשבו בו. מאחורי המנהיגה שהציבור ראה כשילוב מובלא של אמא יהודיה ומדינאית נחושה, עמדה אשה בכל רמ"ח איבריה, מכורה לקרייה, שאדדה את הכל בראש ובדאשונה במושגים של נאמנויות אישיות. אשה שנכשלה בנישואים והצליחה באהבות, שילדיה היו אצלה תמיד במקום שני, אבל היא אצלם נשארה עד היום במקום ראשון. היא לא הבינה את הציורים של שאגאל ולא ידעה מי זה ג'ון לנון, כמעט ולא קראה ספרים וראתה הכל בשחור ולבן. מי יהיה עכשיו גולדה מאיר", שאל ילד קטן אחד אחרי מוחה.

מאת בילי מוסקונה לרמן

מתקרבת לשפתיים: "שנת '67", קולה קטוע, נשנק, הערשה מלווה את הגרוגרת בשניה שהרוק נבלע, "ראיתי חיילים במדים מתפללים... והגיבורים האלה, והם היו גיבורים, כמו ילדים... החוקים האלה נשברו מול הכותל. ואחר מהם", הערשה מתמקדת בכף היר, שעוטפת את המשכנת הקרובה ללב, "בכה... שם ראש על הכתף שלי ובכה כמו ילד... הוא היה צריך אמא לכבות על הכתף שלה".

בשיחות שקובצו לספר, שואל הסופר דן שביט את יצחק בן אהרון, מדוע לא הפך מנהיג. בן אהרון מחזיר: "לא הייתי מוכן לשלם את המחיר הגבוה שנדרש", ומסביר בדוגמה: "הנכונות לתמוך בתוך סיטואציות משתנות, היכולת להתאכזר לאנשים, להשתמש בהם לצרכים מסויימים ולא להתחבר עימם יותר מדי, לא לקבל שום מחוייבות, להיות לבד, בודד ועם זאת לשחות בתוך הזרמים העכורים ובתוכם, לחרוץ דינם של אנשים ומצבים ללא התרגשות ואולי גם ללא נקיפות מצפון".

גולדה ידעה לחיות את הרברים. בצד אחד היו הברק, הכאריזמה, והאדיאלים הטורפים. בצד אחר היו מתוייבויות ונאמנויות והתחשבוניות צפופות. ובשני הצדדים החזיקה בכל הכוח.

יחיעם וייק, היסטוריון: "היא הייתה מאלה שהיה בהם דבר מה טוטאלי, שהיו מוכנים לשעבר כל דבר. השעבוד לא היה רק לדין התנועה, המפלגה, היישוב או המדינה. היה בו פן לא מבוטל של כוח ויצרים. אולם פן זה ספק אם היה המרכזי, וראי שלא היה היחיד".

1915. הכמה הראשונה הייתה ארגו עץ, 30 על 40 סנטימטר, בפנינת הרחוב ליר בית הכנסת במילווקי, ארה"ב. אבא שלה צעק בידידיש "שאנרע" (חרפה), שלא תעז, שזאת בושה גדולה שהבת של הנגר משה מאכזביץ תציג את עצמה ככה לראווה, שהוא יגיש אליה לפני כולם ויגרו אותה בצמה הביתה. בת הנגר התעקשה, טרקה את הדלת, רצה לרחוב, קפצה על הארגו וריברה בכטחון על המצע של פועלי ציון. גולדי מאכזביץ הייתה בת 16. "הנאום על הארגו" היה הנאום הראשון שלה.

אקטים של עצמאות ייתר התחילו שנתיים קודם לכן. כשהיתה בת 14, הסתכל עליה אבא שלה בפחד קטן, גרר קצת בראש ואמר ש"גברים לא אוהבים בחורות חכמות מדי", וכדאי שתלך לבית ספר לפקידות ולא תשאר בתולה וקנה. הילדה גולדה בכתה שהיא רוצה להמשיך ללמוד, אבל אמא אמרה שמספיק עם הכל, הגיע הזמן לחשוב על איזה שידוך טוב. גולדי ארוה מזוודה קטנה ושילשלה אותה בחבל, בלילה, (המשך בעמוד 9)

ולדה מאיר לא הייתה אשה רכה. לא בבית, לא בחוץ. הגברת ידעה להשיק כוסות שמפניה אחר הצהריים, כוסות קפה קטנות כשלוש בבוקר - רק עם המתאימים, לחייך בנעימות בסלון כשהיא לבושה שמלת ערב שחורה ארוכה, לזקוף אצבע בטון נוקשה מהפינה של החדר. הקליפה הנשית עטפה ייצריות, תאוותנות, אמביציוזיות ועקשנות. אין ספק, הגברת שלטה בכל הכללים והמשחקים, ידעה להעמיד אנשים בפניה - כשצריך. אחד אחד העמידה אותם. לפעמים בתקיפות, לפעמים ברוך, כמעט תמיד ברושם של אינטואיציות חזקות. נכונות.

בן גוריון אמר, "היא הגבר היחיד בממשלה". גולדה הגיבה, "זאת לא מחמאה".

סירי כישול, סינור, תבלינים וירקות, היא הוציאה מהארון רק כשהמדינה הייתה צריכה. בשנות השבעים, שיא הפופולריות, פנה אל גולדה מאיר כוכב תכנית חדשות ידוע בטלוויזיה האמריקנית וביקש את המתכון הסורי. היידשע מאמע חייכה הצירה, שלפה דף מהמגרה, וקראה מתכון של מרק עוף, שהפך להיט בסירי כישול מהוף אל חוף: "מבשלים את העוף עם פטרוזיליה, סלרי, גזר חתוך, בצל מקולף". את הראיון היא סיימה עם המרכיבים של הקניידאלעך. בסירים בבית הפרטי - רחוק מהזרקורים של הטלוויזיה, במקום בו גרו הילדים עם מטפלות מתחלפות - לא היו קניידאלעך. גם לא מרק חם. במקרה היה חלב, גבינה, ואולי עוד משהו קטן. הילדים אכלו ארוחת בוקר שהמטפלת הכינה, ובצהרים הלכו לאכול ארוחה המה בבית חינוך.

בפאול של האמא היהודיה-הזואגת לאומה, לא חסרו חלקים נשיים מובהקים: אמא גדולה, ילדים קטנים, חום, חיוך, עיניים מקרינות, כתף מוצקה, מטבת, סל הקניות. גם האנשים מסביב התרגלו להיכנס למשחק עם מילים שהתאימו לתמונה:

לו קדר, מזכירתה: "גולדה אמרה לי שהיא כל כך מתרגשת מהתקפה של הילדים שלנו בצפון".

יהודית שמחוני, חברת הכנסת הראשונה: "דיגישו בה את האמהות, את החום".

יצחק בן אהרון: "עובדה שענתה לצורך הציבור בחיפוש אחר מעין אם אוטוריטיבית".

במסע בן חמישים דקות לשורשים העמוקים של זהותו, ערך אלי ויזל ראיון גם עם ראש הממשלה, הגברת גולדה מאיר. מול המצלמות, בחדר מרווח, שואל ויזל את ראש הממשלה הזקופה, לבושה חליפה קלה בצבע ירוק בהיר, מה מסמל לגביה הכותל המערבי. ראש הממשלה מקמרת גבות. המצלמה מטיילת על השיער הצנוף בקפדנות, נעצרת בחריצים שבין הגבות הגבריות, מתמקדת בהבעה המהורהרת,

אחת, כשעבדנו יחד כ'דבר הפועל' רחל דיברה איתי בלחש על האשה שאהובה נהה אחריה. אני לא ניהלתי לגולדה פינקס רומנים, אבל היא הייתה מאוד מקובלת והיה בה המון קסם אישי". באחת השיחות שניהלו יהודית וגולדה אמרה לה גולדה במבוכה רבה, שלקח הרבה זמן לאשתו של ברל להשתכנע שאין בינה לבין ברל רומן. יהודית: "הייתה סביבה קנאה. ברל התעניין בה, כולם התעניינו בה, היא הייתה טיפוס".

"בפולנית", אומרת עליה תהילה שפירא, "יש משפט שאומר 'שווה חטא'. גולדה הייתה אחת מאלה ששוות חטא. היה לה כל כך הרבה צ'ארם, הצורה שהיא דיברה, התלבושה, אפילו הצמה מאחור. היא הייתה גם קצת גנדרנית, היה לה טעם, כל בוקר מחדש הייתה נכנסת למחוך, מייצבת את העמידה, זוקפת את הגב. כן כן והיו הרומאנים. הרומאן הראשון היה עם שז"ר, ואחר כך רמו. היא זכורה לי טוב מאוד. גם ברל היה מגני, דומק בדלת, שואל אם גולדה בבית".

גולדה בשר ודם.

(המשך מעמוד 7)

מחלון הבית למורכה. השאירה לאבא ואמא פתק פרידה קטן וכרחה מוקדם מאוד בבוקר, לפני שכולם התעוררו, לתחנת הרכבת, לבית של האחות הגדולה שינה, בדגור.

שינה היתה המודל של הערכים הנוקשים. ב-1904 למשל, עם מותו של הרצל, והיא נערה צעירה, החליטה ללבוש שחורים - כעיסרון - למשך שנתיים תמימות. בסלון של שינה בדגור, התחיל המרתון האיריאולוגי של הנערה גולדי. סביב השולחן במטבח ישבו רווקים שחפנים, אנארכיסטים, סוציאליסטים, וציונים סוציאליסטים ששמו על השולחן שמות כמו אמא גולדמן, מרקס, גל, קאנט וקרופוטקי, ומושגים כמו, אנארכיזם, מטריאליזם ריאליסטי, סוציאליזם ופרולטריון. הנערה גולדי שטפה כוריוזות כוס אחרי כוס, הרתיחה מים במיחם בפעם הרביעית, והייתה כמיוחדת לבהורים שדיברו על הציונות - הסוציאליסטים.

סלון של שינה ישב גם בחור מאופק ועדין, מוריס מאירסון, שתיכה בסכלנות בפינה עד שיגמרו הוויכוחים האיריאולוגים, כדי להסביר לנערה הצעירה גולדי, איך בנויה סונטה מוסיקלית. אחרי טיולים ארוכים בפארקים בדגור, הם מעמידים ב-1917 חופה כבית הוריה. החתן אמר שלו אישית לא כל כך חשוב אם היהודים יסבלו ברוסיה או בארץ ישראל. הכלה אמרה: רק ארץ ישראל. החתן נכנע. אחרי מסע מפרך, מגיע הזוג הצעיר לארץ ישראל. כל כוקר, על מרפסת הירדה בירושלים, ליד הקפה הראשון, היא כמעט אינה אומרת מילה אחת על עתיד המשפחה החדשה. הוא שומע ממנה על חזון, כיבוש עבודה, כיבוש שפה, אחריות קולקטיבית. ואחרי הדיבורים, היא עוזבת אותו לברו, כדי שתוכל להתעסק בברבים עד השעות הקטנות של הלילה. היא בדרך כלל, הקשיב לה מעט וכשהתייגע, הלך לחדר השני, שם את התשיעית של כטהובן, והקשיב למוסיקה. לבר. גם אחרי שנולדו שני הילדים, המשיכה גולדה לחזור מהאסיפות מאוחר מאוד כלילה. וגם אז, בסלון הפרטי, כשהוא רצה לדבר על ספרים, מוסיקה וילדים, היא ענתה לו בציונות, ציונות, ציונות. הנישואים שנרדפו לכשלוש נכשלו.

בביוגרפיה "חיי" כתבה גולדה: "הייתי מוכרחה להיות מה שהייתי - ובגלל מה שהייתי לא זכה באשה מן הסוג בו רצה ולו היה זקוק". גולדה לוקחת את הילדים הקטנים שרה ומנחם ועוברת לגור בדירה לבר

בלי קוסמטיקאית

אשה גולדה מאיר לא קבעה אף פעם תור אצל קוסמטיקאית. לא ביוזבה זמן על מספרה. כל ערב חפפה את הראש, הברישה וקלעה את השיער הארוך בצמה ארוכה. השעה של המשאג היתה חביבה עליה והיא לא שכחה לקבוע תור לפדיקור ומניקור.

בשנים הראשונות קנתה בגדים ב"אתא". יותו מאוחר, לקראת הנסיעות היוזניות, נכנס לתמונה המעצב נדעון אוברוזון. החליפות שנתמרו שמרו על התפרים הסולידיים. לבוקר - חליפה שני חלקים, חצי שרוול, משובצת, בחום ובז', עם חולצת משי לבנה רכה. לערב בחרה שמלות שחורות ארוכות, כובע קטן מקטיפה שחורה, וכפפות בצבע של השמלה. באוויר תמיד התנדנד לו תיק קטן מעור.

היה גם "הקוסטום" הרציני, נכחול כהה, עם כפתורים מזהבים. את הנעליים החוצצות תמר סנדל בתנות אורטופדית מיוחדת בניו יורק. לפני שיצאה מפתח הבית תמיד העיפה מבט במראה, לבדוק ש"הכל בסדר".

הבת שרה: "היא היתה נוסעת ומשאירה ילדה חולה מאוד לחודשים ארוכים. היום אני לא מבינה איך עשתה את זה, אני את הילדים שלי לא הייתי עוזבת"

השבועות של גולדה היו עמוסים מהשעות המאוחרות של הבוקר, או היתה מתעוררת, אחרי שתהילה היתה שולחת את הילדים לבית הספר, עד השעות הקטנות של הלילה. מיום ראשון בבוקר עד יום חמישי בלילה טיפלה בכעיות של המפלגה. ביום שישי חזרה הביתה, נישקה את הילדים, סיפרה בהתרגשות על הנאום האחרון של ברל, הסבירה להם מילים קשות ותוך כדי כך ארזה כוריוזות מזוודה, בדרך ליעד רחוק, ארה"ב ברוב המקרים.

בנסיעות, שנמשכו שבועות ארוכים, היתה שולחת לשרה-ל' ומנחם תקליטים קטנים שבהם סיפרה מה אמא עושה בארצות רחוקות, את מי אמא פוגשת, ולפעמים על מה אמא מרבת. הילדים של השכנים ממול, היו באים להתפעל מהקול של אמא של מנחם ושרה' ולגעת בזהירות בצעצועים מאמריקה.

שרה ומנחם גמרו יום ארוך בבית חינוך, אכלו ארוחת צהרים ליד שולחן אחד עם עוד כמה ילדים של הורים עסוקים מאוד והמשיכו לפעולה בתנועה. בחולצה כחולה מגוהצת, הקפיד מנחם מאירסון לצאת בזמן כדי להקשיב למרדכי אהרון מגר, שריבר בעיקר על שיוויזן ומוציא-איום. שרה לא הפסידה את "עלובי החיים" בקולנוע "מוגריבי", וסימנה ביומן לא לשכוח לראות את הסרט "דוד קופרפילד" בקולנוע "אופיר". הזכרון של שרה' הילדה מחובר למתח שהרגישה בפעמים הנדירות שקבעו עם אמא ליד בית הקולנוע: "אמא תגיע - לא תגיע, תאחר הרבה - לא תאחר הרבה".

המטפלת, תהילה שפירא: "עשיתי הכל בבית. ניקיתי, בישלתי, שלחתי את הילדים לבית ספר, הכנתי איתם שיעורים, הקראתי להם ספרים. עם מנחם היה לי נורא קשה. הוא היה ילד רגיש ומאוד סגור וקשה, ואמא שלו היתה נורא חסרה לו. אני זוכרת איך הוא הרכיז לשרה-ל', בלי רחמנות. לא יכולתי להשתלט עליו ושרה-ל' היתה כזאת מתוקה, חיפשה חום אצל כל אחד שנכנס וידעה גם לקחת. היתה מתיישבת על הכרטיים ומתנשקת, והוא היה ילד נורא מסוגר ומפגנן וקנא בה. היה עומד בצד ומסתכל איך מחבקים אותה ופתאום היה נתקף מין זעם נורא שכוה. מאירסון האבא היה בא בשישי-שבת ומשתדל לעשות איתם דברים. להסתכל על בולים, לשמוע מוסיקה. גולדה לא ישרה איתם, לא היה לה זמן. אמא היא לא היתה. את זה אני אומרת בריש גלי. מאירסון היה הרבה יותר אבא מאשר היה היתה אמא. היא גם אף פעם לא דיברה איתי על התלבטויות של להיות או לא להיות בבית. ראו עליה את הכות, האמביציה, החוכמה, הבטחון".

סיפור. ערב אחד לא היה מי שישאר לשמור על הילדים. גולדה, שהיתה מוכרחה ללכת לישיבה של המפלגה, השכיבה אותם, כיסתה אותם, הסבירה מה שהסבירה וביקשה שהתנהגו יפה. הילדים היו מאוד סקרנים לראות איך נראית מפלגה. אחרי שיצאה מהבית כמו בשקט בשקט, התלבשו הגיעו לבנין. נכנסו (המשך מעמוד הבא)

בתל אביב. מוריס נשאר לגור לבר בדירה בירושלים. כשכנתו הוא יורד לדירה בתל אביב לקרוא לילדים סיפורים, להשמיע להם מוסיקה קלאסית. "מוריס מת בבית ב-1951 (כאשר, באורח סמלי למדי, לא הייתי בארץ). אחרי ככלות הכל לא עלה בידי להפוך את נישואינו להצלחה", כתבה גולדה בספרה.

גולדה מאיר, אמא לשני ילדים קטנים, אשה שמתגוררת בנפרד מכעלה, נשלחת למסעות ארוכים מטעם מועצת הפועלות, וכנציגת תנועת העבודה בישראל. המנהיגים של מה שעוד לא היתה מדינה, קלטו את הברק של האשה עם הצמחה. את הנחישות שלה, החוכמה, הבטחון, האנגלית השוטפת, הליטוש

"גולדה אמרה: בן גוריון תמיד צודק אבל אף פעם אי אפשר לסמוך עליו. אחרים אולי לא צודקים אבל אף פעם לא יעזבו לי את היד"

המערבי שהיה כל כך חסר להם. כאמריקה גייסה כספים מהיהודים. ההצלחה שלה היתה מוכתרת מראש. היא דיברה איתם בשפה שהבינו, אמרה: קשה, קשה, קשה. למשל, כשסיפרה על מצב המים. קודם, סיפרה, היא רוחצת את הילדים הקטנים, אחד כך מכניסה למים את החיתולים המלוכלכים, אחר כך נפוצת את המים בבית ומנקה טוב טוב את הרצפה, באותם מים, מאותה גינית. הנשים האלגנטיות באולם מתו דמעה כממחטה רקומה, הוציאו מיד את הארנק וקבעו עוד משחק פוקר אחד למחר בבוקר, בשביל המדינה והעם היקר והמסכן והעני בישראל.

היקר והמסכן והעני בישראל. בדרך כלל, היא לא היתה בבית. רידה במעונות עובדים ח', נוהל בידי מטפלות מתחלפות וריירים ששכרו את החדר השלישי. כשהנשים העסקניות גמרו לרבר על ערכי התנועה ועברו לרבר על הנזלת של הילדים, החיתולים והדייסות, גולדה היתה ממהרת לפגישה הבאה. בבית, היתה תהילה שפירא המטפלת. תהילה רחצה, כיבסה ובישלה, לשרה ומנחם הקטנים, כשגולדה היתה עסוקה בערכים ואיריאליים של המדינה שבדרך. המטפלת שפירא היתה ישנה במיטה מתקפלת, בחדר הילדים, מודדת להם חום כשצריך, מקפידה על השעות של התרופות. לאה ביסקין, חברה, ששכרה את החדר השלישי, עזרה פה ושם לילדים עם השיעורים. גם האחות הקפדנית שינה היתה קופצת מירי פעם להשגיח על המטפלת, שתכנים לרייסת הקוקר של הבוקר את כל הוויטמינים, להתווכח על הכמות השבועית של החלבונים וללכת הביתה כדי לכתוב לגולדה עוד מכתב בטון המור, שהנושא שלו בדרך כלל היה למה המפלגה כל פעם מנצחת את הילדים.

אהרון רמז: "בצד האישי של חייה, מאחורי ההופעה הבוטחת, היא היתה מאוד נשית. תמיד חיפשה הרגשת סעד, בטחון וחמימות סביבה. מאוד לא יכלה להיות בודדת"

את הצייר שאגאל שאלה למה הפרות שלו מרחפות באוויר ויהודים עם הכינורים יושבים על הגגות. אחת הנשים שגור בבנין שלה במעונות עוברים ה, וזכרת שעל השירה ליד המיטה היה מונח ספר אחד בלבד, על חייה של רוזה לוקסנבורג. מלו קידר, מזכירתה, שמעה בפעם הראשונה שיש סופר שקוראים לו רומן גארי. "מי זה ג'ון לונון" שאלה בתימהון.

אבל בסך הכל, לא נזקקה גולדה לפילוסופיות מפותלות. היא ידעה לראוב מהחיים - מ"הבאן ועכשיו". האסים ששמה על השולחן היו שכל ישר, ואינטואיציות מדויקות. גם השפה שלה היתה בסיסית מאוד. היו מי שספרו לה 500 מילה בדיוק. בלכסיכון החזיקה "אין תגובה", "אני לא מבינה", "אין ברירה". "השכה מוה", אמרה לקסינג'ר מול הלחץ הכבד לנסיגה לקיץ 22 באוקטובר 1973. ככה התקופה בכל החיזיונות וברובן גם ניצחה. חיים בנתי זוכר את האמונה בה, בחוכמה הקונקרטייה שלה, ביכולת שלה להחליט ולבצע.

מחיר הנחישות היה גבוה. היא לא היתה פתוחה לא לביקורת ולא להתרועעו ארוכים מדי, ואם היו התלבטויות - הן היו בתדירי חריזים. מול המיקרופון הקול היה ברור מאליו, לא נתון למיקוח, לא לערעור.

בן אהרון: "היתה לה ראה גוקשה. היא היתה או בעד או נגד וכך גם תפסה את אלה מולה".

אהרון רמז: "הראיה שלה היתה בצבע לבן או שחור. היא ידעה להיאבק בצורה לא רגילה על מושגים שהיקתה לעצמה והיה לה מאוד קשה לשנות אותם. היתה בה איזו התאבנות - וחזר תפיסה ריאליסטית של התרחשויות מפליטיות".

בן גוריון אמר עליה: "ההבדל בין גולדה וריין שגולדה מבינה את הנושא, מצלמת וזיה עם התמונה. ריין מבין, לא מצלם, שוכת מיד, ורואה את העתיד בצורה בהירה". "אין עם פלסטיני, אני הפלסטינית", (המשך בעמוד הבא)

גם ידעה לרדת לעם כשצריך, לגעת באיכפתיות ככתפיים של הרבה אנשים, לא מלמעלה למטה. היתה לה המידה הנכונה של הסנטימנטליות כשהופיעה בפני הורים שכולים, שככות סוציאליסטיות נמוכות, וזרבה אתרים.

גולדה מאיר, אשה שמוותרת על המושג "משפחה", שמקדישה חיים לאהבה אידיאלית, ללידה של מדינה ולא לילדים או בן זוג - היתה זקוקה בחיים הפוליטיים להרבה חום. להרבה אהבה. היתה לה חשוכה סביבה אמפית, מנוגנת, חסרת ביקורת, שתסכים מראש עם כל המונח עצובה של ילדים במקלטים ודור רמז "סרגיה" - פיצול שעובר דרך האמוציה והחשיבה. הפיצול הזה השתקף בהרבה חשבונות וזקבים, רובם עוברים ידשים מקליקה לקליקה.

גולדה החזיקה דיים לאלון, נמיר, ארן, ספיר, אף כי באידיאל היתה קרובה מאוד לבן גוריון, אבל על רפי" מעולם לא סמכה, הם, לרעתה, לא ידעו איך מחזיקים חוק דיים במעגל, נגד אויבים מבויז. אהרון רמז: "שאלתי אותה למה היא הולכת עם אנשים שלא קרובים לה באידיאולוגיה ולא הולכת עם בן גוריון, ש מאוד קרוב לך בנקודות קרינוליות, איך היא מגשרת, פשוט מאוד, ענתה לי. בן גוריון תמיד צודק אבל אף פעם אי אפשר לסמוך עליו. הם אולי לא צודקים אבל אף פעם לא יעזבו לי את היד".

האשה המנהיגה גולדה, הקפידה לטמור סביבה, בכל חתנה בדרך, כמה גברים נאמנים, כאלה שאפשר תמיד לסמוך עליהם. הם לא איכזבו. החוקת הידיים ניצחה לפעמים את האידאות הטהורות והזרבים הקונקרטיים של המדינה. יצחק בן אהרון לא נכנס לניתוחים פסיכולוגיים, ומעדיף לאבחון את ההתנהגות שלה כקליקית של "שמור לי ואשמור לך". כשמונה לתפקיד מזכיר ההסתדרות ורצה להכניס לשורות הראשונות כמה צעירים, היא לא נתנה לו. חזקה את היסודות המסורתיים, הבטוחים לה. יחיע וייץ, הסטיוויץ, "פפא" היתה במידה לא מעטה גוף בשליוויק: דיסקרטיות, ליואליות, נאמנות טואלית למנגנון המפלגה ולמנהיגיה.

ב'56' מדיה בן גוריון את משה שרת, ונתון לגולדה את תיק החוק. גולדה מגיבה במילים: "אני חייל ממושמע". כיום שבת, יומיים לפני שהודת, כותב שרת בימנו האישי "שוחחתי עם ציפורה (אשתו) על גולדה ואת התפקיד שיקבלה על עצמה בפרשת טילוקי. איך להבין את האשה הדגולה הזאת, לא מבחינת טובתה היא הזוכה כלפי חבר ורע. היא יודעת היטב

של בן אהרון ומביטויים קשים יותר, שאמרו אחרים מאחורי גבה. בן אהרון התכוון לנחישות, לראיה את המשפט, "הרגשתי לפעמים הרגשה של מצוקה כשהיא לא היתה". את השיחה הוא גומר במשפט "את יודעת, היה לנו גם אב". גולדה, על הילדים, בניוגרפיה "חיי": "אני יודעת שבזמן שגורלו והתבגרו היה כהם רוגו עמוק על הפעילות שלי מחוץ לביתנו... למרתי לדעת שאדם יכול להתרגל לכל דבר אם הוא מוכרח - אפילו להרגשת אשמה מתמדת".

גם הגויים התפעלו. הארולד וילסון התוויר והסמיק מול המילים הקשות שלה. וילי ברנדט הרכין ראש מול הטון הבוטה. קוד דה מרווילי, שר החוץ הצרפתי, הפסיר לידה. גם פייטרו נני, מנהיג המפלגה הסוציאליסטית איטלקית, לחץ את ידה בחום. באינטרנאצינאל הסוציאליסטי קמו שורות שורות של גברים נרגשים למוחא לא כפיים, אחר נאום נועז, בו דרשה בתוקף לא להכניס את רגמניה לאיגוד. תמיד וכתה לאהדת הקול, עמדו ומחאו כפיים ומחאו כפיים. גם בארץ אחבו אותה. האומה חיפשה אבא וגולדה נכנסה בריזות לשמלה, בגיורה מתיאמה כל אלה שהתקשו בקבלת החלטות. היא חסכה מהם את חיפוש כלבים, דילגה בעבורם על המשוכה של חפוש הדרך, צידה שכלים ברורים. היתה לה חוכמת חיים שיכולה להוכיח בעיקר מטרוניות שנתנו לסביבה הרגשה שהכל בסדר כל זמן שמטרוניות פה. העם הרגיש שאין מה לדאוג. היציבות של הגברת והחוסן שלה הספיקו מינימום לעם שלה. שמחה רגיניץ: "גם בעבודה נתנה תמיד הרגשה של איתנות, צוק, מלע שאינו ניתן לניתוח". אבל היא

בביטויים כמו "יכול להיות", "לפעמים", "אולי", "מאוד יתכן", "לא זוכר". בדיסוס רב הוא מוציא מהפה את המשפט, "הרגשתי לפעמים הרגשה של מצוקה כשהיא לא היתה". את השיחה הוא גומר במשפט "את יודעת, היה לנו גם אב". גולדה, על הילדים, בניוגרפיה "חיי": "אני יודעת שבזמן שגורלו והתבגרו היה כהם רוגו עמוק על הפעילות שלי מחוץ לביתנו... למרתי לדעת שאדם יכול להתרגל לכל דבר אם הוא מוכרח - אפילו להרגשת אשמה מתמדת".

לידה של המדינה הביאה לגולדה הרבה הרבה סיפוק. 14 במאי 1948, שעה שתיים בצהריים, מלון קטן מול חוף הים של תל אביב. גולדה חופפת את הראש, מברישה את השיער, לובשת שמלה שחורה תיגית. כעבור כמה דקות מצפצף הנהג שבא לאסוף אותה לטכס החתימה על מגילת העצמאות במזוואן תל אביב בשררות רושטילר. גולדה מחזיקה חוק כעט, תותמת ובוכה, זאת הפעם האחרונה, למשך שלושים השנים הבאות, שרואים אותה מוילה רמעות בהתרגשות גולדה, בגלוי, בפני ציבור. מהרגע הזה עולה לבמה המנהיגה. שלוש גברים עברו על הפרופיל הציבורי שלה, עיצבו את המנהיגה שבררך, ליטשו זווית תודת מדי בתרמית. ברל כצנלסון את הפן הרוחני-אידיאלי, עד יום הרבה חום; ובן גוריון, שהכתוב את הדרך, אבל רק עד הריב הגדול בנינים. התימור שלה היה מרוויק. התכונות של המנהיגה היו מפורסמות בעולם. "כן, גברת הממלכה", אמר לה ולמן (ויאמה) ארן. יצחק בן אהרון כינה אותה "המלכה וקטוריה". היו שקראו לה: "המרשעת". היא, כמוכן, נעלבה מהביטוי הפומבי

גולדה: "ואם לאשה נשואת אין חברות אינטימיות, האם זה מוכיח שהיא הוגנת יותר אהבה לבעלה?"

(המשך מהעמוד הקודם)
 כשקט לאולם והצטנפו כפינה חשוכה. אחרי שאמא עלתה לבמה ודיברה הרבה זמן, מחאו לה הילדים כפיים יחד עם כל האנשים באולם. אחר כך ערכבה הצבעה. כל ילד הרים שתי ידיים בשביל אמא. וככה זה נשאר כל החיים.
 יהודית שמחוני: "אנחנו עסקנו הרבה בנושא של קריירה במשפחה. היא לא היתה כזה, היתה לה הרגשה ברורה של ייעוד, לא היתה לה בעית התלבטות. היו לה אמנם בעיות עם הילדים, אבל אף פעם הקריירה לא עמדה להכרעה מול המשפחה. היה ברור לגמרי שלא התאימה להי משפחה סטרייט".
 כמה שורות ממאמר שכתבה גולדה בעילום שם: "ואם אמנם אשה נשואת עם ילדיה ואינה מתמסרת לשום דבר אחר, האם זה באמת מוכיח שהיא מסורה יותר מן האמהות מן הסוג השני? ואם לאשה נשואה אין חברות אינטימיות, האם זה מוכיח שהיא הוגנת יותר אהבה לבעלה?"
 שרה'ה מאירסון היתה ילדה חולנית. באחת הנסיעות של גולדה לראה"ב, התמירה המלה. היום אמרת הבת: "היא היתה נוסעת ומשאירה ילדה חולה מאוד לחודשים ארוכים. זה לא הפריע לה לנסוע. היום אני לא מבינה איך עשתה את זה, אני את הילדים שלי לא הייתי עוזבת".

כשהצבצב הפיו של שרה היה קשה מאוד, חזרה גולדה לארץ ולקחה אותה לטיפול בארה"ב. שרה, היום רחבי, וזכרת שגם שם אמא נסעה להרצות בכל מיני מקומות נידחים והם התגוררו, תמורת שכר כמובן, אצל משפחה יהודית. בכל פעם שהיה לה כאב ראש, והיתה צריכה לבטל פגישה או נסיעה, הילדים היו רוקדים סביבה משמחה ושרים "לאמא יש כאב ראש". מנחם מאיר משתמש, היום, בשיחה על אמא,

משה שרת: "מתוך נסיון והיכרות של שנים, עמדתי על תסביך הנחיתות שיש בה לרגל היותה משכלת אך למחצה - היא רגישה מאוד למגבלותיה הנובעות מחוסר השכלה כללית, מאייכולתה לנסח מחשבותיה בכתב, מאייכולתה להכין נאום כהלכה. היא לא תוכל להכתוב מברק..."

(המשך מהעמוד הקודם)

אמרה בוויכוחים של שנות השבעים. מי שלא הסכים, היה "לא נחמד" ולא היה חבר. חיים גבתי היה חבר. הוא זכר להביא לה זר פרחים מהקיבוץ להסכים עם הרעות הנחרצות שלה. היום הוא אומר שהאמונה שלו בדעותיה לגבי הפלשתינים למשל, התערערה עם השנים. כשהסכימה לריון בעניין הגשרים והאוטנומיה, אמרה בחשך נוראי לאהרון רמו, "אתן לו הודמנות אבל זה יהיה כישלון נוראי".

כשהתאכזבה למשל מבן אהרון, אחרי שבחרה בו למזכיר ההסתדרות, התייחסה אליו אורת מאשר קודם. במילים שלה "אכזריות". תכונה אחת לחיוב לא מצאה בו. כשלוכה אליאב התחיל לדבר ב'71 על הבעיה הפלשתינית, הפסיק להיות מוזמן ל"מטבח" שלה. כשיעקב שמשון שפירא דרש התפטרות הממשלה אחרי מלחמת יום כיפור, נמנעה גם ממנו הזכות לשחות איתה קפה עד שלוש לפנות בוקר. היתה לה, לגולדה, יד חזקה ומושכות מעור נוקשה. מי שלא צעד בשביל שהיא סימנה, הרגישה את העליפה. והיה היורה באוויר הרבה זמן. הדי של בן גוריון, אומר לזכה אליאב, החזירה מול הדי החוקה שלה.

א כל ברקות מתאימות שלפה המנהיגה גם תכונות נשיות מובהקות. את הגמישות המאורגנית שלה זיהו כמה גברים עוד בתחילת הדרך. הגברת היתה מסוגלת להסתובב 180 מעלות בלי למעור, או אפילו לקבל מכה בכרד. יצחק בן אהרון: "כשהיתה שרת החוק, נפגשתי איתה פעם במלון 'אסקס' בניו יורק. היתה לנו שיחה בקומה 30 של המלון. אני חלוקתי על בן גוריון והיא הגנה עליו, ואמרה לי 'אין אתה יודע מי הוא בן גוריון. ואני, יש לי בו אטון מוחלט עד כדי כך שאם יגיד לי לקפוץ מהקומה הזאת אני אעשה זאת מיד'. הסתכלתי עליו גרם. כעבור זמן, כשבן גוריון חקם את רפ"י, היא היתה מהמתנגדים החזקים שלו ואני זוכר שהיא ושרת השוו את המשטר שלו לזה של הטכנוניקול, אף כי המילים לא נאמרו בקול רם התכוונו לשחיתות ולכפיה".

שמואל תמיר, באוטוביוגרפיה שלו, מספר שבאביב 1967 הפציר בגולדה, שהיתה אז מזכירת מפא"י, לכוון מפלגת חרום להגות. גולדה התרחתה. "אני חייבת להגיש להם את הניצחון על מגש? זה מגיע להם?" מי זה "להם", שאל אותה תמיר ונדהם לשמוע שהיא מתכוונת לאנשי רפ"י, כשבן גוריון בראשם. השוט המצלצל שלה היה חזק במיוחד נגד מי שהחזיק פעם את ידה - ועוב. היא לא ידעה לשאת בנידות או נטישות. כן, הלידי ידעה לשנוא, לנקום, ללכת עד הסוף, כשהיא מוותרת לפעמים על המינונים האלגנטיים.

ב-26 בפברואר 1969 לסה לוי אשכול בהתקף לב ומת. ב-7 במאוס החליטה מפלגת העבודה למנות את גולדה מאיר ראש ממשלה. בן גוריון לא הגיש את הדין בשבילה. גולדה לא גילתה מבוכה כשקיבלה את השרביט והכתר. בקבלה של "דין התנועה" בשנות השבעים, לעומת שנות האמישים, היה אחוז האמביציה גבוה יותר. לו קרר אומרת: "היא רצתה שיתנו לה כבוד. אהבה את זה, קיבלה את זה בטבעיות".

אהרון רמו: "ראיתי אותה כמה שבועות לפני שהתמנתה, כבר היתה חולה מאוד. חברים אמרו לי שהיא כמצב אנוש. ניגשתי, אני ואשתי, לבקר אותה. בנהמנו פניה היו אפורות, השיער לא מסודר, כל הרגישות הגדולה לנשיות שלה, חופרה. היא גנחה כל הזמן, התלוננה, ריברה מתוך אטאליות של ייאוש. הרגשנו שאנחנו מדברים עם אדם גוסס ולא רק במובן הפיזי, אלא גם במובן של האמונה. כמה שבועות אחר כך היא הופכת לראש ממשלה.

"הייתי שגריר בלונדון והיא מופיעה לביקור רשמי. אני עוד מדמין מול העיניים את האישיה האפורה ששוכבת על המיטה והנה היא קופצת מהמטוס, עם הרגל הנפוחה, כמו צעירה בת עשרים. אני מראה לה את סדר היום שלה והיא מביטה בי ואומרת, 'אני לא באתי לשחק פה, מה זה סידרת לי שתי פנישות ביום? מיד בנתה תוכנית עמוסה, משש בשבוע עד 12 כלילה. יום אחד, מאוחר כלילה, כשחזרנו למלון, היא מציעה לי: 'בוא נשתה קפה למעלה'. לא התאפקתי ושאלתי אותה, גולדה, אמרתי,

אהרון רמו: "גולדה אמרה לי, 'אמרת כבר לכל הרופאים שהתרומפה היתידה למחלה ולכאבים שלי היא להיות ראש ממשלה'"

לפני חודש ביקרנו אותך ב'ארוה', במוצאי, וכשיצאנו אמרנו לעצמנו, טוב שהיתה לנו ההודמנות, אולי זאת היתה הפעם האחרונה, וכשיו, אחרי 12 שעות עבודה אני הרוג מעייפות ואת עוד רעננה. מה הסוד שלך? והיא עונה לי, 'אמרת כבר לכל הרופאים שהתרומפה היתידה למחלה ולכאבים שלי היא להיות ראש ממשלה'."

גם שתי אדום וטכסים עם מדים מעומלנים של חיילים מתצברים לא היו מוגזמים מבחינתה. פעם, כשהבן מנחם ליווה אותה, התפרץ ברוגז שאין פרופורציה בין גודל המדינה לצלילים הארוכים של הטכס. היא הקשיבה לו בשקט ונתנה הוראה שיגלגלו חזרה את השיטה.

שנות השבעים. המנהיגה בת שבעים ושתיים. אשה חולה מאוד, קשורה רק לכוררים, סיגריות וקפה שחור עם חלב הם. המחלה נמשכת 15 שנה. מעט מאוד אנשים יודעים. אפילו החברה הכי טובה, מרי סירקין, הבת של נחמן סירקין, לא יודעת. מרי פעם גולדה נכנסת לטיפול במחלקה האונקולוגית ב'הרסה'. העם קורא בעיתונים 'הגברת גולדה מאיר נכנסה לבריאות שיגרתיות, מצב בריאותה משביע רצון'.

אפילו הקרובים מאוד לא מנחשים את הכאבים הנוראים, המיגרנות החזקות, המינון הגבוה של הגרופות. היא שומרת על שפתיים קפוצות. אף עוזית לא בורחת לה מהפנים, אפילו לא אנהא אחת מבין השפתיים. עליה אף אחד לא יזכה לרחם. שום חולשה לא תצא מהגוף, משום מקום לא יצאו מצבי רוח חורגים או בולטים. השדר היה תמיד מאוזן. ההבעה התחלפה בין רצינות לענייניות. לו קרר לא זוכרת רמעות. 30 שנה יחד, ובלי רמעות ליד הקפה. כשלא היתה יכולה להתאפק, בכתה לו קרר לבר פניה. גולדה, מקסימום, פתחה חרוץ לעצבות.

"בפולנית יש משפט שאומר 'שווה חטא'. גולדה היתה אחת מאלה ששוות חטא. היה לה כל כך הרבה צ'ארים, הצורה שהיא דיברה, התלבשה, אפילו הצמדה מאוחר"

עם סיגריה וקורה בין האצבעות, היא נבלעת כל בוקר מחדש בתוך העננים הכבדים של העשן בחרר הקבינט. "זה הנשק היחיד שבו אני משתווה להם", היא אומרת להברה טובה, רגינה מדויני, ומתכוונת למעגל הצפוף של הגברים. גם הנשים בקבינט לא היו רכות: שמישהו יגיד לה להתלחף את הצבע של הפורדרה, מסגנת חברת כנסת צעירה בין השפתיים. "האשה הזאת", אמרו עליה מאוחר יותר, "הגברת שלנו" מולס את האצבע, וכיוצאה את הגבות. "הגברת שלנו" אמרו לה שומרי הראש הצעירים בחיבה, ולא נתנו לה לרדת מהמכונית, לעשות קניות בסופרמרקט, למרות שהתחננה שזה התענוג הפרטי היחיד שעוד נשאר לה. אבל היו הנאות קטנות אחרות. הגברת ששמרה על קודים מוסריים שמרגישים למדי, והחזירה שגריר מברזיל בגלל שאנף בגלוי, ביקשה בשקט בשקט מלו קרר, לפני נסיעה לארה"ב, שתקנה את הספר המסוים ההוא, שכתבה האשה האיומה הזאת, על דיין. "אבל איך אני אקרא את זה לפני כולם", היא אומרת ללו

במטוס, חושכת רגע, ומיד עוטפת את הספר בניי עיתון וקוראת אותו עד הדין האחרון בתענוג מרוכז. בהפסקות בין הפרקים היתה עוצרת לרגע ומכתיבה את רשימת המתנות שלו צריכה לחפש ולקנות לילדים ולנכדים שנשארו בבית.

המנהיגה אהבה לישון בבוקר. בשעה שמונה היתה לו קרר פותחת את הרלת בבית שברחוב בן מימון מספר 8 בירושלים, עולה במדרגות, נכנסת להדיר השניה, מתופפת על הכתף של ראש הממשלה כדי שתתעורר, ויושבת לאכול איתה ארוחת בוקר. התיאבון היה בסדר. על השולחן: קפה, שני טוסטים עם מרגרינה, לפעמים עם ריבה, ועוד ספל קפה אחד אחרון. הלילות נגמרו, בדרך כלל, בארבע לפנות בוקר. כלילה מאוחר היתה מתחילה לכנס את השרים, כדי לדבר על בעיות חשובות מאוד. היתה מחוייבת אותם עד אמצע הלילה על כוסות קפה. לפעמים היו גם עוגיות. הקבועים שעלו במדרגות לקומה השניה, כדי לנתח סודות בחושך, היו ישראל גלילי, פנחס ספיר, יגאל אלון ויעקב שמשון שפירא. "זה לא היה תענוג גדול", אומר חיים גבתי. אהרון רמו: "המטבח" שלה היה עבודה צורך רגשי-חברתי-אנושי טהור. היא לא יכלה להיות בעצמה בבית לבר זמן רב. יכולה היתה רק לישון לבר ולא דקה יותר". אחרי שהלכו הגברים, סטפה את הספלים כדי לא להשאיר כיור מלוכלך לעוזרת, חפפה ראש, והלכה למיטה עם הסודות.

ה חוזק של המנהיגה עמד לה גם בשעות מאוד קשות. בן אהרון: "אפילו במצבים קריטיים, במלחמת יום הכיפורים, כשרבים מתכרייה היו במצב של התערערות נפשית - היא עמדה איתנה". בביוגרפיה "חיי", היא כותבת: "באותו בוקר של יום שישי הייתי צריכה לשמוע לאזהרות ליני שלי ולצוות על גיוס. כשבילי אין העובדה יכולה להימחות ולעולם לא תימחה, ולא אוכל להתנחם בשום דבר שיוכל מישהו אחר לומר, גם לא בכל תרוצי השכל הישר שבהם ניסו חברי לנחם אותי... החשוב הוא שאני... לא קיבלתי את ההחלטה האחת הזאת... הידיעה הנוראה הזאת תלווה אותי כל שארית ימי. לעולם לא אהיה עוד האדם שהייתי לפני מלחמת יום הכיפורים".

אנשים ריכרו על התאבדות. לו קרר: "היא שקלה לשלוח יד בנפשה. כשיצאה משיחה כלשכתה עם כמה קצינים, ראיתי אותה אפורה. אמרה לי בטון שאף פעם לא שמעתי: 'דיין רוצה שנדבר על תנאי כניעה'. השבתי שניקה כדורים כשביל ששתינו נלך". את סוף הדרך הפוליטית ליוו ריבורים, ויכוחים ומריירות דחוסה. האקורד הטראגי של הסוף - אולי נקמת האלים על העוצמה הרבה מדי. גולדה החליטה לרדת מהבמה. למסור את הכתר. "יש גבול", אמרה המנהיגה, "למה שאני יכולה לכלוע". "מי יהיה עכשיו גולדה מאיר?" שאל ילד קטן אחד שעבר לפני הארון שלה, ביום מותה. אבל להיסטוריה יש המשחק שלה. בקפריזות היא בוחרת את הפיגורות המלכותיות, וגם אותן מורידה ומעלה בחשק פתאומי. ב-9.12.73 עצמה ההיסטוריה את עיניו של מנהיג גדול - בן גוריון. ב-8.12.78, בדיק חמש שנים אחר כך, עצמה ההיסטוריה את עיניה של גולדה מאיר. ב-10 בדצמבר, יומיים אחר כך, עמד מנהיג חודש, מנחם בגין, על במה גבוהה מאוד - וקיבל פרס נובל לשלום.

בילי מוסקוניה-לרמן

מסע
ת.ד. 724 ירושלים, ת.ד. 30215, חל-אביב, טל. 03-614050
קטעי עתונות
26 119 1988
קטעי עתונות

מדינת ישראל
משרד ראש הממשלה
העליה לקברו של ראש הממשלה
לוי אשכול
ז"ל
ביום הזכרון לפטירתו, תתקיים בהר הרצל, ביום ראשון, באדר תשמ"ח (28.2.88), בשעה 13.30 אחה"צ. שיערי הר הרצל יינקלו בשעה 13.15.